

ACC. N:R M. 14133:1-15.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Landskap: *Blekinge* Upptecknare: *Ida Mattsson, Gunnarorp,*
Härad: *M. delstad* Berättare: *Mattis Mattsson* *Tring*
Socken: *Tring* Berättarens yrke: *Lorpare*
Uppteckningsår: *1956* Född år *1849* i *Hjartöbunga*

Husbondesfolk och tjänstefolk. s. 1-15. Lll F 105

ACC. N:R M. 14133:1.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Kup 105

1.

Hur ett jordbruk sköttes i äldre
tid då varierade mycket för på
samliga gårdar fanns då vuxna
barn hemma som arbetade och då
bekändes då ju mindre läjd-arbets-
kraft. Men i närheten av metten hem
fins en gård mina föräldra sa
att då var två treins hemman
men då är ju ett gammaldags
uttryck hur många hästar då
är begriper jag inte men där var
2 par hästar och par oscar som dragare
och så fanns där en 15-årig kor och
måga ungdjur där var 2 äldre drän-
gar till att köra hästarna och 2
yngre drängpojkar till oscarerna och
så var där 4 korpore på gården
som skulle göra vissa dagsverken

ACC. N:R M. 14133:2.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

hård och fruntemurs-lagvärk - allt
efter som torpen var stora jag vågade
inte sätta hur många får jag kommer
inte riktigt ihåg då men - att - då
var många efter jodoral då vet
jag och så måste dom komma när
bonden sade ifrån så många - gån-
ger blev deras egen skörd förstörd
dom fick arbeta hemma om nätterna
och söndagarna på sommaren när
skörden skulle värgas. Så var - då
också backstugretter som gick på
gården och arbetade på sommaren
och så var där 2 pigor en ladvä-
rd och en innepiga då var då
kvinnlig arbetskraft som skötte
om djuren på den tiden och i
vissa fall en liten drängpojke

ACC. N:R M. 14133:3.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

3.

som nyss var konfirmerad. Då var
vanligt att dom tog plats för ett
år de kom överens om lönen och
så fick dom som de så städja
då var 3 kr sedan var de dagligt
stadda så var då någon som
gick ifrån platsen så kom fjärde
ingsmannen efter dom så de måste
härda ut för året hur dom dant där
än var och Husbondfolket måste
ackr. å ha tjänaren för året hur
dälig den än var. Var då rika
förnämde bondfolk då ansågs då
vara under husbondfolkets värde
ghet att utföra vissa grövre sys
lor så som mjölkning brädda skura
golv baka och diska. Då skulle
pigorna jöra och likadant var då

med Ylusbanden han skulle inte
uteföra några grövre sysslor såsom
traska köra och ällen på dra-
djuren. Arbetet fördelades på så vis
mellan tjänstepolket att hadugårds-
pigon var i hadugården och
upförde dom sysslor som de bästa
drängarna körde hästarna några
äldre gubbar och yngre pojkar
körde och extra arbetskraft
anlitades bara på sommaren
med skördearbetet benämningen
på tjänstarna var hadugårdspigor
innepigor hästadrängar och
drängar. Männens deltag i slaktet
endast till djuret var dödt och
stöckat sedan fick kvinnorna ta
vid och göra räntan i ordning.

ACC. N:R M. 14133:5.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

5.

I vissa fall deltog männen i kvinnornas sysslor men då skulle
-då vara på en liten gård -där
som inte var mer än en kvinna
-och om sjukdom inträffade annars
ansågs -då som förnedrande
om männen utförde kvinnors
sysslor. Då ansågs inte nedrättan-
de att utföra all slags arbete
utan att få större självdöda
jur såsom fäkräk och hästar
-då var förnedrande att utföra
-då arbetet -då var illa ansedda
kara som kallades rackara som
utförde -då arbetet för en ringa
slant och ett mål mat och en
sup och när rackaren hade
-gått så slog dom sänder kerlen

ACC. N:R M. 14133:6.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

6.

som han hade ätit och druckit i
Då var på 1800-talet som detta före
kom på 1900-talet har då skett
stora förändringar alldä hällst
dom senare åren! På 1800-talet
hade tjänarna alldä ingen fritid
utan två marknadsdagar på
våren och en på hösten och ä
någon liten vilopaus under arbetet
tjänarna fick arbeta även på
kvällarna när syrlarna var
gjorda för dagen så fick pigorna
göra handarbete på kvällarna
så som kardä och spenna stoppa
strumpor och laga kläder
drängarna fick göra kvarta och
någon träslöjd de som kunde
och så ge hästar och rösa natt-

ACC. N:R M. 14133:7.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

7.

pader. På guldagsmorgon fick tjä-
narna gå i gulottan men ladugårds-
pigon fick padera korna och mjölka
ingårn hon gick men där som fanns
inepiga så hjälpte hon kullen och
mjölka drängarna fick padera ossa
och hästa innan de gick på lördag
och söndagkvällen var tjänarna
friga man fick inte spenna på en
lördagkväll då skrattade den onde
åt dem så de gamla de som
stämde blod så jag ser ditt
blod renna då är så lätt som
de som som lördagskvällarna
spenna. Tjänarna fick aldrig ut-
föra något arbete åt sig själva
utan hade de som som levde så
fick han tvätta och laga kläder

ät sina barn. Mindre äga fick
utföra lättare sysslor men arbets-
tiden var lika lång för dem.
Tjänarna hade frivilligt den inträ-
ffade den 24 oktober till den första
Novämbar tjänståret var slut den
24 oktober sedan städade de
sig på nytt den första Novämbar.
Då fick tjänarna mat med sig
hem som skulle räcka för den
veckan. Då var Husbondsfolkets
plikt att ge dem då antingen
de skulle skanna kvar på samma
plats eller byta plats. I frågan
om samhörighet mellan husbondfolk
och tjänare så berättade de ut-
slutande på om husbondsfolket
var rika eller fattiga hos en

fattig bonde så betraktades tjänaren
som medlem i familjen då kunde
tjänaren vara med husbondefolket
men var husbondefolket rika då
var då något helt annat. Hos en
rik bonde lå var där drängstugar
eller drängkammare ingredd i
bykstugan och pigorna hade en
kammare i mannegårdsbyggnaden
där fanns eldstäder i såväl
dräng som pigkammare hos en
fattig bonde förekom då oftast att
både dräng och piga låg i köket
på dess sista dörrar har då
skett stora förändringar ifråga
om tjänstefolkets bostäder nu
har ju tjänstefolket till och
med radio i sina bostäder

Tjänarna förvarade sina personliga
tillhörigheter i ett skåp eller skrubb.
Tjänarna fick uppehålla sig i daglig-
stugan vid högtiderna. I frågan om
vad tjänarna åt så var då med då
som allt annat var då hos rika.
Husbonderna så fick tjänarna äta
i köket men var dom fattiga så
ät dom tillsammans i dagligstugan.
Både tjänare och husbonderna. Vid
högtiderna då fick tjänarna äta
tillsammans med husbonderna i
dagligstugan även hos de rika då
dukades långbord. Husbonderna
satt längst upp och fanns där
varn så att dom redan närmast
dom och tjänarna längst ner vid
dörran. På vissa bondgårdar fanns så

kallade underkök. Då var ett rum i
bredd med potatiskällaren. Där var
ockrån bakning så de bakade sett
bröd där och då på sommarens
när de hade många skärdefolk
så åt dom där. Därför så
kallades då rummet ockrån för
folkastua. När de hade gäster
då lagades alltid något extra
gott och då åt gästerna och
husbondefolket tillsammans men
tjänarna var aldrig med då och
i frågan om maten så var den
olika på gårdarna allt efter
som de var rika och huset
förmåde. Tjänarna är så sällsyn-
ta i våra dagar så man kan
knäpakt beskriva skillnaden mellan

ACC. N:R M. 14133:12.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

12.

fjerr och nu här på landsbygden.
Tjänarna deltag aldrig i familjens
fästligheter när husbandepolket
hadde kalas så fick tjänarna äta
i köket när de främmande var
gångna. I kyrkan satte sig tjänarna
och andra fattiga längst ner vid
dörren medan de rika satte sig
längst fram. Tjänarna fick inte
besöka kyrkan var söndag utan
endast vid högtiderna utan vid
något enstaka tillfälle. Förhållan-
det mellan tjänstefolket och gård-
arnas egen jämvärdig ungdom var
i allmänhet gott men där kunde
ju finnas några som var hög
färdiga. I äldre tid i byarna
här på landsbygden då dansade

ungdomen ute om sommaren vid
ett vägskräk på en stätt eller bra-
-då deltog alla traktens ungdom
i den dansen även de rika. Men
på vintern när de inte kunde
vara ute då brukade tjänarna
ställa till dans i någon ödestuga
eller i deras hem på lördagskvä-
llarna men då var endast tjänarna
med. I början på 1900-talet då änd-
rades förhållandet då börjades
föreningslivet skatteföreningen
var den första som byggde dans-
bana här på denna trakt och
anvärmade fäster och tog inträdes-
avgift och där samlades ju
alla traktens ungdom på sommare
särskilt rika som fattiga men

nag - alltid var - då sociala skillnader
nag minns min första sköttefäst då
var 1909 - då var inträdesavgiften
10 öre på 1900-talet började även
konddöttra och söner anordna kalas
särskilt födelskalas - då inbjöds
aldrig tjänstefolk eller någon
fattig ungdom! Tjänarna kom
i allmänhet från fattiga hem torpare
och backstugurettare men var
då någon så kallad fattig bonde
som hade många barn - då
sökte de sig - arbete utom hemmet
döttrarna tog plats på någon
större gård eller som de så
tog kärleksplats sönerna tog
och så plats på någon större gård
eller sökte sig annat arbete

många reste på järnvägsarbete.
En fattig bondedatter eller son
behandlades ungefär som en vanlig
tjänare men de fick i allafall
vara med på bondkalaserna i slutet
av 1800-talet då utvandrade ju en
mårra ungdom till Amerika och
mågra reste också över till Danne-
mark. I några fall så förekom
de ju att fattiga tjänare giftte
sig med så kallad rika bond-
ungdom men de blev sällan lyk-
liga de betraktades alltid med
abblida ögon av svärpäräldrarna
och då blev aldrig rad de hade
hoppats. Var då gamla erfarna tjä-
nare så förekom då att husbondfolk
och tjänare tog råd av varandra